

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

~~10231~~

2 11/12

ՀԱՅ ԲԱՆՈՍԵՂՈՒՆԵՐ

2-83

6298

ՅՈՂԷ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ.

891.99

P-89

ԱՄԷՔԵՆԳՆԵՐ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՍԵՂՈՒՆԵՐ
ԵՆԿՆՆԵՐ
ԳՐԱԳԱՐՆԵՐ
ՍԵՒՄ 2

Հաստատված է
ՍՏ. ԼԻՍԻՅԵՍԵՐ
ԵՆԳՆԵՐ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՍԵՂՈՒՆԵՐ
ԵՆԿՆՆԵՐ
ԳՐԱԳԱՐՆԵՐ
ՍԵՒՄ 2
ՀԱՅ ԲԱՆՈՍԵՂՈՒՆԵՐ
ԵՆԿՆՆԵՐ
ԳՐԱԳԱՐՆԵՐ
ՍԵՒՄ 2

ԹԻՖԼԻՍ 1904 թ.
Տպարան „ՀԵՐՄԷՍ“ Միլ. փողոց № 81
(24)

27 04.2013

32341

891.99
P-89

19 NOV 2011

ԼԵԳԵՆԴՆԵՐ

ՇՈՒՆՆ ՈՒ ԿՆՏՈՒՆ

I

Ժամանակով Կատուն ճոն էր,
 Շունն էլ գըլխին գըզակ չունէր,
 Միայն, գիտեմ ոչ որդիանց որդի
 Ճանկել էր մի գառան մորթի:
 Եկաւ մի օր, ձմեռնամըտին,
 Կառւի կուշտը տարաւ մորթին:
 — Բար՛ աջողում, ուստա Փիսօ,
 Գլուխըս մըրսեց, ի սէր Ասծոյ,
 Ա՛ն էս մորթին ու ինձ համար
 Մի գզակ կարի գըլխիս յարմար:
 Վարձիդ համար միամիտ մընս,
 Համա-համա շատ չուշանայ:
 — Աչքիս վըրա, քեռի Բուչի.

Доз. ценз. Тифлисъ, 4-го марта 1904 года

1478
46

Մի գըդակ ա, հօ մի քուրք չի,
Քու թանգագին խաթեր համար
Ուրբաթ օրը համեցէք տար:
Փողի մասին աւելորդ ա,
Մեր մէջ խօսալն էլ ամօթ ա.
Ի՞նչ մեծ բան ա, տօ հէր օրհնած,
Միանցն, միանցն մի գդակի վարձ:
Ուրբաթ օրը քեռի Քուչին
Ուստից առաջ բաց-բաց կուճին
Թափ թափ տալով՝ ծանդըր ու մեծ
Ուստա Կատուի շէմքում կանգնեց:
—Ուստէն ո՞ւր ա... փափախս ո՞ւր ա...
—Մի քիչ կնցի—հրէս կերեայ:

II

Ուստէն եկաւ քուրքը հագին,
Շանը տեսաւ, բեղի տակին
Իրեն-իրեն քիչ փընթփընթաց,
Ու մուշտարու վըրա թընդաց.
—Ցուրաը տարմա... վան, տընաշէն,
Չես թող անում մի շունչ քաշեն.
Հեշտ բան հօ չի, հըլա նոր եմ
Ցըրցամ տըւել, թէ որ կարեմ:
—Դէ հէր օրհնած, էտէնց ասա,
Էդ բարկանալդ էլ ընչիս ա:
Փող եմ տըւել, վախտին կարի,
Թէ չէ՞ ասն էգուց արի:
Համ ասում ես, համ չես կարում,
Համ խօսում ես, վըրէս գոռում,

Համ, համ, համ, համ,
Քանի՞, ախպէր գընամ ու գամ...
Ասաւ Քուչին ու նեղացած
Վերագարձաւ գըլուխը բաց:

III

Մին էլ եկաւ, գարձեալ չըկար.
Էս անգամը դիպան իրար.
Էլ անպատիւ, պետոը ¹⁾ խօսքեր,
Էլ հին ու նո՞ր, էլ հէրն ու մէ՞ր,
Լէ գող Փիսօ, էլ քաշալ Շո՞ւն...
Բանը հասաւ գիւանբաշուն ²⁾:
Շունը մինչև գընաց, եկաւ,
Ուստա Կատուն կոտըրն ընկաւ,
Գըլուխն առաւ ու մի գիշեր,
Հայդէ. կորաւ. էն կորչիւն էր...

IV

Էն օրւանից մինչև օրս էլ
Շունն էս բանը չի մոռացել.
Մըտքում հլա դեռ պահում ա.
Որտեղ Կատւին պատահում ա,
Վեր ա թընչում, վըրա վազում,
Իրեն մորթին կա ա ուզում,
Իսկ սեերես Կատուն յանկարծ
Ետ ա գաճում ու բարկացած
Փըշտացնում ա. մըթամ նոր եմ
Ցըրցամ տըւել, թէ որ կարեմ:

1) Անարդ: 2) Գատաւոր:

Ա Խ Թ Ա Մ Ա Ր

Ծիծաղախիտ Վանայ ծովի
Փոքրիկ գիւղից առափնեայ
Ծոփն է մըտնում գաղտագողի
Ամեն գիշեր մի տըղայ:

Ծոփն է մըտնում, առանց նաւակ,
Բազուկներով առնացի
Ջուրը ճողփում, լող է տալի
Դէպի կըղզին գիմացի:

Խաւար կըղզուց պարզ ու պայծառ
Մի լոյս կանչում է նըրան,
Մի վառ փարոս նըրա համար,
Չըմոլորի իր ճամբան:

Միբուն Թամարն ամեն գիշեր
Այնպէս կըրակ է անում,
Եւ ըստասում է անհամբեր
Այնտեղ՝ մօտիկ դարանում:

***

Ծըփում է ծոփն ալեծածան,
Ծըփում է սիրալ տըղի.
Գուում է ծոփն անեղածայն,
Նա կըուում է կատաղի:

Եւ Թամարը սըրտաաւըրփի
Արդէն լըսում է մօտիկ
Ջըրի ճողփին, ու ողջ մարմնով
Սիրուց այրում է սաստիկ:

Լըոեց: Ծովի խաւար ափին
Կանգնեց սե-սե մի ըսուեր...
Ահա և նա... իրար գըտան...
Կասկածաւոր լուռ գիշեր...

Միայն ալիքը՝ Վանայ ծովի
Մեղմ գիպչում են ափերըին,
Հըրհըրելով հեռանում են
Շըշունջներով անմեկին:

Նըրանք ասես փըսփըսում են...
Ու աստղերը կամարից
Ակնարկելով ըամըասում են
Լիրը, անամօթ Թամարից...

Բամըասում են կուսի սըրտում...
Ժամ է արդէն... ու կըրկին
Մինն ալեկոծ ծոփն է մըտնում,
Միւնն աղօթում եղերքին...

::

«Ո՞վ է ջահիլ էն խիղախը,
Որ հէնց հարբած իր սիրով,
Սըտից հանած անն ու վախը
Ծոփն անցնում է գիշերով:

Ծոփն անցնում է միւս տիկերից
Մեր Թամարին համբուրում...
Աղջիկ խլիլի նա մեր ձեռից...
Ինչի տեղ է մեզ դընում...»

Այսպէս ասին վիրաւորւած
Կըզզու միջի ջահիլներ
Ու Թամարի ձեռքով վառած
Լոյսը հանգցրին մի գիշեր:

Մոլորեցաւ խաւար ծովում
Լուրորդ տըզան սիրահար,
Ու բերում է հողմը, բերձւմ
Հառաչանքներն— «Ա՛խ, Թամար...»

Մօտ է ձայնը. խօլ խաւարում,
Փայտերի տակ սեպացած,
Ուր ամենի ծոփն է գոռում,
Մերթ կորչում է խլիլացած
Ու մերթ լըսում ուժասպառ,
«Ա՛խ, Թամար...»

*
**

Առաւօտեան ծովը ծըփաց,
Ափը ձըգեց մի գիւղի,
Նըրա շուրթին, պաղ, կարկամած,
Ասես, մեռած ժամանակ
Մառել էին երկու բառ.

«Ա՛խ Թամար...»

Այն օրւանից սըրբա համար
Կըզզին կոչեց «Ախթամար»:

ԱՆՐԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

Մի օր Չըղջիկն ու ծայն եկան
Թէ՛ եկ դառնանք վաճառական:
Ասին ու խելք խելքի տըւին,
Հաւան կացան, պայման դըրին.
Բայց՝ արի տես... որ փող չունեն:
Շատ միտք արին, թէ ինչ անեն:
Վերջը եկան Փըշի մօտը,
Ընկան նըրա ձեռն ու ոտը,
Ու մուրհակով,
Շահով, կարգով,
Փող վեր առան բաւականին,
Ինչքան պէտք էր իրենց բանին:
Չիղջը մընաց, տընպահ դառաւ,
Ծայը բոլոր փողերն առաւ,
Առաւ, նըստեց նաւի միջին,
Հասաւ Մըսըր, Չինուժաչին,
Փարս, Հընգըստան,
Արաբըստան...
Է՛լ թանգազին քերմանի շալ,
Է՛լ մարդաբիտ, զըմրուխտ ու լալ,
Հնգու խուրմա, փըստա, բաղամ,
Եւ... սր մէկի անուըն տամ.
Ինչ որ տեսաւ, աչքը սիրեց,

Բօլ-բօլ ¹⁾ առաւ, նաւը լըցրեց.
Նաւը լըցրեց հազար բարով
Ու ետ՝ եկած ճանապարհով
Ուրախ-ուրախ տուն էր գալի:
Ճամբին ծովում սարսափելի
Ալեկոծում, մըրրիկ ելաւ,
Երկինք հանեց ալիք ու նաւ,
Երկինք հանեց, թողեց ներքև,
Ողջ կըլանեց անդունդքը սև:
Միայն սովաքեար ²⁾ ճայը էնօր
Ազատեցաւ մերկ ու տըկոր:
Ազատեցաւ—փառք իր Ասծուն,
Բայց ի՞նչ սըրտով խեղճը գայ տուն.
Գնյ—ի՞նչ ասի պարտքատէրին,
Ո՞նց երևայ իր ընկերին...
Ընկերն էստեղ՝ դուռը կըտրած,
Աչքը ճամբին, վիզը ծըռած,
Համրում է օրն օրի վըրայ
Թէ՛ մեր ճայը երբ պիտի գայ...
Երկար նայեց,
Ճամբէն պահեց,
Շատ լաւ ու վատ երազ տեսաւ,
Մինչև պարտքի օրը հասաւ
Ու՛ մուրհակի թուղթը ձեռին,
Փուշը տընկեց կըտեր ձէրին:
—«Է՛յ, բարեկամ, ի՞նչ բանի էք.
Էլ չէք ասում թէ պարտք ունէք...
Գործ բըռնեցիք, հօրս ողորմի,

1) Առատ-առատ: 2) Վաճառական:

Ետ արւէք դէ փողըս հիմի:
Թուղթ էք տըւել՝ վախտ իմացէք,
Ամօթ, արուռ, ահ ունեցէք...
Թալան հօ չի՞... մեղք եմ ես էլ...
Ախպէր, էսպէս բան էք տեսել.
Ոսկի տայ մարդ իրեն ձեռով,
Չըկարենայ առնել զօռձվ...
Սրանից ետոյ դէ արի դու
Ու ձեռ մեկնիր աղքատ մարդու...»

Գողգոթում էր ողջ թառակում,
Հայհոյում էր, խայտառակում.
Ամեն մարդ էլ, ով որ լըսում,
Հէնց մի բերան էն էր ասում.
—Ա՛յ ամօթ ձեզ, Չըղջիկ ու ճայ.
Ի՞նչ ենք լըսում.—վնյ, վնյ, վնյ, վնյ.
Անունները վաճառական
Ու էս տեսակ խայտառակ բան...
Վնյ, վնյ, վնյ, վնյ,
Չըղջիկ ու ճայ...

Չըղջիկն էսպէս միշտ լըսելիս
Սիրտը բերնով դուրս էր գալիս:
Բարկանում էր իրեն մըտքում,
Անիծում էր, չըքում, թըքում.
—Ա՛յ քու տունը քանդուի, ա՛ ճայ,
Ա՛յ դու դառնաս Գըրողի փայ.
Էս ի՞նչ բան էր, որ դու արիք,
Գլուխս էս ի՞նչ փորձանք բերիր...
Ու խընդրում էր ամեն անգամ.
—Մի նեղանար, Փուշ բարեկամ,

Շատ ես կացել,
Կայ մի քիչ էլ.
Թուղթ ստացայ երէկ ճայից,
Թէ դուրս եկայ Արարիայից.
Որտեղ որ է՝ շուտով կըգայ,
Դեռ մի բան էլ աւել կըտայ...
—Ես չեմ ուզում աւելն, ախպէր,
Կանխիկ համբաժ իմ փողը բեր.
Շահ էք գըրել.
Վախտ էք գըրել.
Ինչ գըրած ա, էն եմ ասում,
Չեզնից աւել բան չեմ ուզում:
—Ձէ, աղա Փուշ,
Թէ վաղ, թէ ուշ,
Փողն իր կարգին, շահն իր կարգին,
Իսկ պատիւը... ես իմ հողին...
Ես յոյս ունիմ... ասենք պարտ ենք...
Բայց չէ՞ ախար մենք էլ մարդ ենք...
Ձէ, քու արածն ով մոռանայ,
Իր Աստուածն էլ նա կ'ուրանայ...

Խեղճը էսպէս լեզու ածաւ,
Շատ յոյս տըւաւ, շատ խոստացաւ,
Շատ սուտ ասաւ պարտքատէրին,
Շատ ըսպասեց իր ընկերին.
Բայց ընկերը չըկան, չըկան:
—Էս ինչ ցաւ էր, Աստուած վըկայ.
Ինչ իմ բանն էր՝ մըտայ մէջը,
Որ խայտատիկ լինեմ վերջը...

Ինչպէս պըրծնեմ էս կըրակից,
էս ահագին պարտքի տակից,
էլ ինչ ասեմ,
Ո՞նց ըստասեմ.
Նա երբ կըգայ, ինչ խմանամ,
Ո՞ր ջուրն ընկնեմ... սեմ մօտ գընամ...
Շատ միտք արաւ,
Դէս դէն թըուաւ,
Ինչ որ ունէր տանը, հագին,
Ողջ հաւաքեց, տըւաւ պարտքին,
Յիփ մերկացաւ,
էլ չըպըրծաւ:
Վերջը տեսաւ, որ ճար չեղաւ,
Թեւեր առաւ, ինքն էլ փախաւ,
Փախաւ, կորաւ, որ էլ էնպէս
Գատարիկ, սընանիկ ու սեւերես,
Ոչ պատահի պարտքատէրին,
Ոչ երեւայ լոյս աշխարհին:

Այնուհետեւ, իր նամուսից,
Չըղջիկը մերկ, փախած լուսից,
Յերեկները դէս դէն թագչում,
Գիշերն է միշտ մըթնում թըռչում,
Որ չերեւայ իր թայ-թուշին,
Ոչ պարտքատէր աղա-Փուշին:
Ճայն էլ ծովում,
Ճըչում, ծըւում,
Ձուրն է մըմնում,
Դուրս է պըրծնում,

Թե՛կին տալիս,
 Ման է գալիս,
 Թէ մի գուցէ բախտը բանի,
 Կորուստն էլ ետ ջրբից հանի:
 Իսկ Փուշն, արդէն յոյսը հատած,
 Ճանկ ու ատամ սուր պատրաստած,
 Կողքովն ուղիոր անց է կենում՝
 Քաշում է փէշն ու հարցընում,
 Թէ չէ՞ն տեսել մէկն ու մէկին,
 էն լիբը ճային կամ Չըղջիկին,
 Ու էն օրից մինչև օրս էլ
 Մէկը մէկին դեռ չեն տեսել:

ԱՆԻԺԱԾ ՀԱՐՍԸ

Վաղ ժամանակ մի հայ շէնում
 Մի յարգեոր հարսն է լինում:
 Նըբա բերնից՝ կեսուր-կեսառ
 Չէին լըսել մի շունչ, մի բառ,
 Չէին տեսել շուրթը մի օր...
 էսպէս խոնարհ ու յարգեոր:
 Մի օր մենակ օդում *) նըստած,
 Իր ճոխ մազերն արձակ թափած,
 Ազատ, անփոյթ սանրում, հիւսում,
 Հետն էլ ձէնով երգ էր ասում:

«Աշխարքը բանտ,
 Մէջը անբախտ
 Ես մի գերի անխընդում.
 Միրուն շորեր,
 Ջահիլ օրեր
 Ի՞նչ եմ անում էս բանտում:

«Էրնէկ ծըտին,
 Ճիւղքի միջին
 Ծըլ-ըլում է, թըրթըռում,
 Թըռչում՝ սիրած
 Ընկերն առած,
 Ազատ, կանաչ արտերում:
 Ա՛խ, սեւ ըլի,

*) Օդա—տունձնասենեակ:

Զբբբբ, փբբբ
Ծբբբբ օբբբ արբբբբ,
Յաա ու խբբբբ
Փաաաա սբբբբբ,
Ծբբբբ րբբբ, «ախ» րբբբ...

Մին էլ յանկարծ բացեց դուռը
Ու ներս մտաւ ծեր կեսուրբը:
—Յօ, պօ, պօ, պօ, կանչեց խեղճը,
Գետին պատռի, մըմնեմ մէջը...
—Յօպօպ դառնաս,
Անամօթ հարս:
Մի տես, մի տես,
Թէ լբբբբ պէս
Գբբբբբ բաց,
Ազատ նրստած՝
Ո՞նց է կանչում,
Զի ամանչում...
Լեզուդ լալկի,
Մազբբ թազբբ,
Գբբբբբ կբբբբ
Սանրբբ միջի:

Ասաւ-չասաւ,
Մին էլ տեսաւ՝
Սանրբբ գբբբբ
Հարսն առաջին
Յօպօպ դառաւ,
Եբբբբ թբբաւ,

Ու վերացաւ,
Վեր, հեռացաւ:

էն էր ու էն.
Խեղճն էն օրէն
Հանդեճն ընկած՝
Յօպօպ մընաց,
Միշտ էլ էն հին
Սանրբբ գբբբբ,
Զալլիկ-մալլիկ,
Լեզուն լալկի,
Անխօս ու լուռ,
Մոլմբբ, աբբբբ:

Բայց եբբ յանկարծ
Միտն է գալիս,
Որ գբբբբբբ,
Եբբբ ասելիս՝
Իր կեսուրբը
Բացեց դուռը,
Վեր է թբբբբ
Սբբբբբբբ
Ու դեռ ճբբբբ.
—Յօ-պօպ...Յօ-պօպ...

1478
46

ԱՐԺԻՒՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Եղաւ՝ մի անգամ անտառի միջին
Արծիւն ու Կաղնին այսպէս վիճեցին,
Թէ որն իրենցից շատ տարի կապրի,
Որն է դիմացկուն ու պինդ աւելի:
Արծիւն ասաւ՝ ես. Կաղնին էլ թէ՛ ես:
Երկուսն էլ յամառ ու հըպարտ այսպէս՝
Մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցին,
Վերջը այս տեսակ պայման կապեցին:
Ժամանակ դրբին հինգհարիւր տարի
Արքան հաւքերի, արքան անտառի,
Որ թէ որոշած այն օրին հասնեն,
Այն օրը մին էլ գան իրար տեսնեն:
Ու Արծիւն իսկոյն Կաղնուց հեռացաւ,
Հըզօր թեւերը շարժեց, վերացաւ
Դէպի ամպերը, դէպի ժայռերը,
Ուր անց է կացնում իր լաւ օրերը:
Կաղնին էլ փրօնեց ճիւղերն երկաթի,
Խճր ու խոր մըխեց ճանկերն արմատի
Եւ այնպէս հուժկու կանգնեց անտառում,
Որ վայր չընկնի էլ հինգհարիւր տարում:
Դարեր անց կացան: Եւ ահա մի օր
Արծիւը եկաւ ծերացած, անզօր,
Ծըւոցը կըտրած, տըկար, հեալով,

Թոյլ-թոյլ թեւերը հագիւ քարշ տալով
Տեղ հասաւ մի կերպ, նայեց դէս ու դէն,
Տեսաւ, որ Կաղնին ընկել էր արդէն.
Ճիւղերը թէև դեռ թարմ ու կանաչ,
Ընկել էր անեղ փոթորկի առաջ:
— Հէյ, կանչեց. գոռոզ, պարծենկոտ Կաղնի,
Դէ լաւ ճանաչիր ինձ ու քեզ հիմի.
Հինգհարիւր տարուց մի ժամ էլ դեռ կայ,
Ընկել ես արդէն, անկոտրում հըսկայ:
— Հինգհարիւր տարի ապրել եմ կանգնած,
Այդքան էլ կապրեմ դեռ այսպէս թիկնած,
Մինչև լըրանայ մի հազար տարին:
Պատասխան տըւաւ ընկած վիթխարին:

„Պ Օ Ղ Ո Ս-Պ Ե Տ Ր Ո Ս“

Վաղճւց, երբ մօտ էր երկրին երկինքը
Ու լըսում էր գեռ մարդկանց Տէր-Ինքը,
էն լաւ ժամանակ երկու ժանուկներ
Ունէին մի չար, մի անսիրտ խորթ մէր:
—Կորէք, գընացէք, աշխատանք արէք,
Աշխատանք արէք ու եկէք կերէք,
Ի՞նչ էք վեր թափել անգործ ու անբան,
Հասած տըղերք էք հինգ-վեց տարեկան...
Այսպէս բարկացաւ մի օր խորթ մէրը,
Ճիպտաններ տըլաւ, զըրկեց հորթերը:
Անհանգիստ հորթեր, ամառուան շոգ օր.
Կէտ արին, փախան, ընկան սար ու ձոր:
Նըրանց ետեկց՝ լալով, հեալով,
Փոքրիկ որբերը՝ քարէքար գալով
Վազ էին տալիս անտառի միջում,
Վազ էին տալիս ու իրար կանչում.

—Պօղոս, գըտա՛ր:

—Չէ՛է:

—Պետրոս, գտա՛ր:

—Չէ՛է:

—Վնյ-վնյ, վնւյ, վնւյ

Վնյ-վնյ, վնւյ-վնւյ...

Շատ որ ման եկան՝ խեղճերն յոգնեցին,

եկան՝ խորթ մօրը լալով պատմեցին.

—Նանի, այ նանի, կորան հորթերը...

—Վնյ, գետինն անցնէք, ճըչաց խորթ մէրը,

Թող գուք կորչէիք հորթերի տեղակ,

Անտակ ձորի մէջ, անժամ քարի տակ:

Մի արջ պատահէր, մի գազան, մի գէլ,

Որ չէի տեսել ձեր շուքը մէկ էլ...

Դէ, ետ գընացէք, գընացէք, կորէք,

Մինչև չըգանէք հորթերը բերէք՝

Աչքիս չերևաք, այ աչքիս փըշեր,

Թէ չէ կըսողանեմ ետ ձեզ էս գիշեր...

—Ու ճիպտան էլ ետ իրենց թաթերին,

Յողանած ու սոված, արցունքն այտերին,

Փոքրիկ որբերը՝ անտառի միջում,

Գիշերուան կիսին լալիս են, կանչում.

—Պօղոս, գտա՛ր:

—Չէ՛է:

—Պետրոս, գտա՛ր:

—Չէ՛է:

—Վնյ-վնյ, վնւյ-վնւյ,

Վնյ-վնյ, վնւյ-վնւյ:

Անտէր հորթերը չըկան ու չըկան:

Ճարները կըարած՝ խեղճերը եկան,

Լալով չորեցին.

—Տէր Աստուած, ասին,

Ի՞նչ կըլնի, գըթաս՝

Գոնէ թևեր տաս,

Թևեր տաս՝ թըռչենք,

Թըռչենք ու կորչենք,

Որ էլ չըտեսնի մեզ մեր՝ խորթ մէրը,
Մինչև որ գըտնենք կորած հորթերը...

Հէնց ասին-չասին անմեղ բերանով,
Ասուած որոտաց իր գըթոտ ճայնով.
—Ահա ձեզ թևեր, սիրուն երեխէք,
Թըռչուններ դառէք, թըռած ման եկէք,
Որ էլ չըտեսնի ձեզ ձեր խորթ մէրը,
Մինչև որ գըտնէք կորած հորթերը:
Գիշերը քնեցէք ծառերի ճիւղին,
Ծեղն ու ծըղօտը արէք անկողին,
Ապրուստ էլ կերէք իմ լի սեղանից,
Երբոր դատարկուն եղաք ձեր տանից...

Այսպէս վերևից հէնց կանչեց Ասուած,
Փոքրիկ որբերը փոխւեցին յանկարծ
Ու թևեր առան,
Թըռչուններ դառան:
Ու թևեր առած,
Թըռչուններ դառած
Դեռ մինչև էսօր,
Ընկած սար ու ձոր,
Ծըռում են, մընչում,
Մէկ մէկու կանչում.

—Պօղոս, գտա՛ր.

—Չէ՛ք:

—Պետրոս գտա՛ր:

—Չէ՛ք:

—Վնյ-վնյ, վնւյ-վնւյ,

վնյ-վնյ, վնւյ-վնւյ:

Փ Ե Ր Ի Ը Ն Ը

1

Բարձրագահ Արուշն ու Մըթին սարեր
Մէջք մէջքի տըւած կանգնել վեհափառ,
Իրենց ուսերին, Զաւախքից էլ վեր՝
Բըռնած պահում են մի ուրիշ աշխարհ:

Ասում են՝ այնտեղ, արծըւի նըման,
Ծիծղուն, կապուտակ երկընքի ծոցում,
Նըստում էր էն սէգ սարերի արքան
Իրեն Փարւանայ ճերմակ ամբոցում:

Փարւանայ արքան մի աղջիկ ունէր,
Ու ոչ մի որսկան դեռ իրեն օրում
Այնքան գեղեցիկ եղնիկ չէր տեսել՝
Իր որսն անելիս Մըթին սարերում:

Աշխոյժ մանկութեամբ զարդարում էր նա
Ծերութեան օրերն ու սարերն իր հօր,
Ու ապրում էր ձեր արքան Փարւանայ
Իրեն այն քընքուշ ծաղկով բախտաւոր:

Մեծ բախտը սակայն առաջին էր դեռ:
Եկաւ այն օրն էլ հասաւ երջանիկ,

Ու զըրկեց արքան ուրախ զեսպաննեմ
Ամեն մի ամբոց, ամեն արքունիք:

—Ո՛րտեղ է, ասաւ, էն քաջը, թէ կայ,
Իմ չընաշխարհիկ զըստերն արժանի,
Թող առնի իր ձին, իր զէնքն ու զըրահ,
Գո՛յ, ցոյց տայ իրեն, իր բախտը տանի...

11

Հագած, կապած զէնք ու զըրահ,
Ձիանք հեծած ամենի,
Ահա եկել հաւաքւել են
Կըտրիճները Կովկասի,
Ծեր Փարսանայ թագաւորի
Ապարանքի յանդիման
Կազմ ու պատրաստ սպասում են
Մօտիկ ժամին մըրցութեան:
Ըսպասում է ողջ աշխարքը՝
Եկած, կիտւած Փարսանա,
Թէ ո՞ր կըտրիճն արգեօք պիտի
էն սիրունին տիրանայ:

Հընչեց փողը: Ահա փունջ-փունջ
Գըրանիկներ, նաժիշտներ,
Ահա աղջիկն իր նազելի
Ու թագաւորն ալիհեր:
Հայրը ինչպէս մըտայլ մի ամպ,

24

Աղջիկն անուշ մի լուսին,
Ամպ ու լուսին իրար փարւած՝
Դուրս են գալի միասին:
Հառաչում է ողջ աշխարքը.
Կըտրիճները քարայած՝
Երազների մէջ են ընկնում՝
էս աշխարքից վերացած:

—Նայիր, զըստրի՛կ, իշխանագուն
Այս քաջերին լայնալանջ,
Այժմ պիտի հանդէս դուրս գան,
Պայքար մըտնեն քո առաջ.
Մէկը իրեն ուժը ցոյց տայ,
Միւսը շընորհքն իր բազկի,
Որը ճարպիկ ձիարշաւը,
Որն էլ թափը իր վազքի:
Իսկ երբ կըսին առնի դադար,
Յայտնի լինին քաջն ու վատ,
Ու երբ անցնեն մեր առջևից
Կըտրիճները պայազատ,
Ընարիւր, զարկիւր ձեռքիդ խնձորն
Անյաղթներից անյաղթին,
Որ ողջ աշխարհ մայիլ մընայ
Անզուգական քո բախտին:

25

Ասաւ արքան, ձեռքը ձրգեց,
Նըշան տըլաւ պայքարին,
Այն ինչ՝ աղջիկն առաջ եկաւ՝
Կարմիր խնձորն իր ձեռին:
— Գուցէ, հայրիկ տկար լաւին
Յաղթէ մի վէս տըմարդի,
Բայց չի կարող լինել երբէք
Նա սիրելին իմ սըրտի...
— Է՛յ, Փարւանայ չըքնաղ փէրի,
Ի՞նչն է հաւան քո սրտին,—
Խոնըւում են կըտրիճները,
Խնդրում կըրկին ու կըրկին:
Գանձ ես ուզում, ոսկի՞, արծաթ,
Անգին քարեր ու գոհար,
Ա՞ստղ ես ուզում, էլ երկընքից
Վէր կըբերենք քեզ համար:
— Ինչի՞ս են պէտք ոսկին, արծաթ
Եւ կամ աստղը երկընքի,
Ոչ էլ գոհար եմ պահանջում
Սէր-ընկերից իմ կեանքի:
Ես նրանից հուր եմ ուզում,
Անշէջ հուրը սրբազան,
Ով կըբերի անշէջ հուրը,
Նա է ընտրած իմ փեսան...

—
Ասաւ աղջիկն, իրար անցան
Կըտրիճները քաջարի,

Ձիանք հեծած թըռան հապճեպ
Դէպի չորս կողմն աշխարհի.
Թըռան, շուտով գըտնեն, բերեն
Անշէջ հուրը՝ աղջկան.
Բայց... տարիք են գալիս, գնում,
Նըրանք չըկան ու չըկան:

—
— Հայրիկ, ինչո՞ւ ետ չըդարձան
էն քաջերը սիրատենչ.
Մի՞թէ, հայրիկ, ինձ մոռացան,
Էլ չեն բերիլ հուրն անշէջ:

— Ո՛չ, իմ գըստրիկ, կըգան անշուշտ
Ու կը բերեն էս տարի:
Կըռիւներով արիւնըւողաւ
Լիքն է ճամբէն քաջերի:
Ո՛վ իմանայ, պէտք է անցնեն
Մութ աշխարքից, սև ջրից.
Ո՛վ իմանայ, պէտք է փախցնեն
Եօթ գըլխանի գևերից:

Անց է կենում դարձեալ տարին:
Նայում է կոյսն ամեն օր.
— Ո՛ւր է, հայրիկ, Էրբ կըգայ նա,
Սարից թըռած ձիաւոր:

Միշտ երազում ես տեսնում եմ
էն հերոսին ասպազայ,

Հուր կարօտով թրած իմ դէմ,
Լուսանում է... ու չըկայ:

—Կըզայ, դստրիկ իմ թանգապին
Հեշտ չի բերում հուրն անշէջ.
Շատ-շատ անգամ բերող հոգին
Ինքն է այրում նըբա մէջ...

Անց է կենում դարձեալ տարին:
Նայում է կոյսն ամեն օր.
Ոչ մի սարից, ոչ մի ճամբում
Զի երևում ձիաւոր:

—Հայրիկ, հայրիկ, մի՞թէ չըկայ
էս աշխարքում անշէջ հուր,
Թառամում է սիրտըս ահա,
Պաղ է այս կեանքն ու տըխուր...

Էլ չի խօսում. մոայլ, տըբտում,
Հուռ է արքան ալետր,
Սև-սև ցաւերն իրեն սըբտում՝
Միտք է անում գլխակոր:

IV

Այսպէս անցան շատ տարիներ.
Տըխուր աղջիկն արքայի
Նայեց, նայեց սարերն ի վեր,
Ճամբաներին ամայի,
Յոյսը հատաւ... ու լաց եղաւ.
Այնքան արաւ լաց ու կոծ,

Որ լիճ կըտրեց արտասուքը,
Ծածկեց քաղաքն ու ամրոց.
Ծածկեց, կորան, ինքն էլ հետը...
Այժմ այնտեղ տըբամաշուք
Խոր Փարւանայ լիճն է ծըփում,
Յըստակ, ինչպէս արտասուք,
Ու այն վըճիտ ջըբերի տակ
Յոյց են տալի մինչ այսօր
Ծեր արքայի ճերմակ ամրոցն
Ու շէնքերը փառաւոր:

*
**

Ասում են, այն թիթեռները,
Որ գիշերայ խաւարում,
Որտեղ ճըբագ, որտեղ կըբակ,
Որտեղ լոյս է հէնց վառում,
Հաւաքում են, շուրջը պատում,
Մէջն են ընկնում խելագար,
Ասում են, թէ՛ այն Փարւանայ
Ջահիլներն են սիրավառ:
Ըշտապելուց թե են առել,
Դարձել թեթև թիթեռներ,
Ու տակաւին հուր տեսնելիս՝
Մէջն են ընկնում անհամբեր.
Ջանք է անում ամեն միւր
Շուտով տանի, տիրանայ...
Ու այրում են, այրում անվերջ
Կըտրիճները Փարւանայ:

ԼՈՒՍԱԼՈՐՉԻ ԿԸՆԹԵՂԸ

Կէս գիշերին կանթեղը վաւ
Կախ է ընկած երկընքից,
Լուսաւորչի կանթեղն անսօր
Հայոց մըթնած երկընքից:

Կախ է ընկած առանց պարան
Արագածի կատարին,
Ու սեղանից հըսկայական
Լոյս է տալի աշխարհին:

Լոյս է տալի երկնք դարեր,
Ու վառուժ են միշտ անշէջ
Սուրբի մաքուր արցունքները
Իւղի տեղակ նորա մէջ:

Ոչ մարդկային ձեռ կըհասնի
էն անաւոր բարձունքին,
Եւ ոչ քամին կըհանգցընի՝
Վիշապ-քամին անագին:

Երբ պատուժ է մութ խաւարը
Չընաշխարհիկ մեր երկրին,
Երբ տիրում է անն ու վախը
Թոյլ, կասկածոտ սըրտերին,

Ով անմեղ է, լիքը սիրով
Ու հաւատով անասան,
Ով նայում է վառ յոյսերով
Դէպի Հայոց ապագան—,

Նա կըտեսնի այն մըշտավառ
Ջահը կախած երկընքից,
Ասես՝ Ասծոյ աչքը պայծառ
Հըսկում է ցած երկընքից:

Յ Ա Ն Կ

	Երևույթ
Շունն ու Վաստեն	3
Ախթամար	6
Անբախտ վաճառականներ	9
Անիծած հարսը	15
Արծիւն ու Վաղնիշ	18
„Պօղոս-Պետրոս“	20
Փարանա	23
Լուսատուրչի կանթեղը	30

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0348092

32341

ՀՐԱՏ. ԸՆԿԵՐ. „ՍՏ. ԼԻՍԻՑԻԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.“

Հ Ա Յ Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Մ Ն Ե Ր

ընդհանուր վերնագրի տակ հետզհետե լոյս են տեսնելու առանձին գրքոյկներով մեր բանաստեղծների լաւագոյն ստեղծագործութիւնները: Արդէն հրատարակւած են

1.	Յովհան. Թումանեանի	Սասունցի Դաւիթը	15 կ.
2.	»	Անուշ	15 »
3.	»	Լեզհնդներ	15 »
4.			15 »
5.	»		15 »

Տպագրում է

Հ Ե Ք Ի Ա Թ Ն Ե Ր Ի Ա Շ Ի Ա Ր Հ

պատկերազարդ սերիան

1. Ղազ. Աղայեանի. Գիւլնազ-տատի հէքիաթը, Այծատուր, Զանգի-Զրանգի, Մանուկ-Խան
2. » » Անտառի մանուկը, Ասղան-Բալա, Եղեգնունի
3. Փողովբղական. Ոսկի ձկնիկ
4. » Գառնուկ-եղբայր, Ազուէսը, Գայլը, Արջն ու Զմուռխտ-ղուշը.

Հրատարակութիւնների պահեստ՝ Թիֆլիս, Товарищество „Ст. Лисицианъ и К^о“. (Бебутовская ул. 29) և Типографія „Гермесъ“ (Мадатовская ул. 15):